

УДК: 371:372.881.1:378

Ярчук А.В., к.е.н., ст.викл., Бочарова Н.О., к.е.н., доц.
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Анотація У статті розглядаються сучасні методи покращання якості освіти, шляхом впровадження інтерактивних методів навчання, визначено пріоритетні напрями обґрунтування практичних аспектів інтерактивних методів навчання в сучасних умовах, визначено залежність між інтерактивними методами навчання і комунікативними професійними компетентностями студентів.

Ключові слова: якість освіти, інтерактивні методи навчання, кейс методи, педагогіка, комунікативні навички

Постановка проблеми. В умовах розвитку вищої освіти в Україні визначено пріоритетні напрями, створено її сучасну нормативно- правову базу, здійснюється практичне реформування з орієнтацією на світові та європейські освітні стандарти. Актуальним на сьогодні є удосконалення системи вищої освіти, яке спрямоване на кадрове забезпечення аграрної галузі. Актуальність даної теми обумовлена необхідністю покращання якості освіти шляхом впровадження інтерактивних методів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні спроби класифікації інтерактивних методів навчання представлені в роботах: Л. Н. Вавилова, [1], Т.Н. Добриніна, [5], Е.Я. Голант,[2], О. А. Голубкова, [3], В. В. Гузев , [4], та інші. Г.С. Харханова класифікує інтерактивні методи на основі формування мотивації конфлікту на три групи, в залежності від спектра можливостей: інтерактивні методи навчання з широким, середнім і вузьким спектром можливостей. Е. Я. Голант вперше класифікує методи навчання за мірою включеності тих, хто навчається в навчальну діяльність. Пасивні методи навчання називаються нею «нетрудові методи готових знань», активні методи – «інтенсивні, активно-трудоі».

Розглядаючи різні класифікації інтерактивних методів, потрібно відмітити ряд проблем: по-перше, ще досі не було виявлено жодної повної класифікації інтерактивних методів навчання. По-друге, нема чіткого розмежування між інтерактивними та активними методами навчання, одні і ті ж види відносять як до активних, так і до інтерактивних. По-третє, наявні класифікації інтерактивних методів навчання не відбивають такої особистісної функції, як самореалізація.

Формулювання цілей статті. Метою даної наукової статті є обґрунту-

вання теоретико-методологічних засад і практичних аспектів інтерактивних методів навчання в сучасних умовах та розробка рекомендацій щодо його подальшого удосконалення. Методологічною основою статті є теоретичні положення та висновки надбань світової освітянської думки, фундаментальні концепції і закони сучасної навчальної системи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Одним з напрямків модернізації системи навчання є удосконалення методів і форм навчання. Відомо, що освіта має бути орієнтована на забезпечення самовизначення особистості, створення умов для самореалізації. В цьому зв'язку в навчальній діяльності повинні використовуватись такі методи навчання, які будуть сприяти самореалізації тих, хто навчається. Це можливо при таких умовах: наявність групової роботи, взаємодія тих, хто вчиться між собою, з вчителем, з навчальною інформацією.

Цим умовам відповідає використання інтерактивних методів навчання, які представляють собою систему правил організації продуктивної взаємодії, які представляють собою систему правил організації продуктивної взаємодії між собою тих, хто навчається, при якій відбувається засвоєння нового досвіду, отримання нових знань і надається можливість для самореалізації особистості. Інтерактивне навчання передбачає: моделювання життєвих ситуацій; вирішення творчих завдань; використання розминок (енергізаторів); використання рольових ігор; спільне розв'язання проблем тощо.

Інтеракція позначається, як здатність взаємодіяти чи знаходитися в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь або з ким-небудь. Вперше термін «інтеракція» був застосований в назві теорії символічного інтеракціонізму, що спиралася на ідеї Г. Блумера, Ч. Кулі, Г Зиммель.

В.В. Ніколін, Г.С. Кулініч класифікують ігрові інтерактивні методи навчання в географічній освіті за функціями: ігри з правилами (настільні, рухливі, комп'ютерні); творчі ігри (ролеві, ігри-змагання, комп'ютерні). За дидактичними цілями виділяють ігри, спрямовані на вивчення нового матеріалу; ігри, спрямовані на перевірку знань; ігри, метою яких є закріплення і узагальнення пройденого матеріалу.

О.А. Голубкова, А.Ю. Прилепо класифікують інтерактивні методи навчання на основі їх комунікативних функцій, розділяючи їх на 3 групи: дискусійні методи (діалог, групова дискусія, припрацювання та аналіз життєвих ситуацій); ігрові методи (дидактичні ігри, творчі ігри, в тому числі ділові, рольові ігри, організаційно діяльні сні ігри, контрігри); психологічні група інтерактивних методів (сенситивний і комунікаційний тренінг, емпатія).

Т. С. Паніна, Л. Н. Вавилова класифікують інтерактивні методи навчання на три групи: дискусійні (діалог, групова дискусія, розбір ситуацій з практики); ігрові (дидактичні творчі ігри, в тому числі ділові, рольові ігри, організаційно діяльні сні ігри); тренінгові (комунікативні тренінги, тренінги сензитивності).

Нажаль, ні одна із цих класифікацій не відбиває такої особистісної функції, як самореалізація особистості. Тому була вжита спроба систематизува-

ти інтерактивні методи навчання в контексті самореалізації особистості тих, хто навчається. Отже всі інтерактивні методи навчання вчені пропонують розділити на три великі групи на основі середовищ взаємодії: учень – учень – вчитель, учень – комп'ютер – вчитель, учень – навчальний підручник – вчитель.

Інтерактивні методи навчання мають ряд особливостей, які потрібно враховувати в реальній навчальній діяльності. По-перше, активна взаємодія учасників освітнього процесу. В даному випадку взаємодія розуміється як «стосунки між людьми, коли вони в процесі вирішення спільних завдань, впливаючи один на одного, доповнюють один одного, успішно вирішують ці завдання». При цьому «відбуваються зміни в кожному з цих суб'єктів, і в тих об'єктах, на яких спрямована взаємодія». По-друге, використання інтерактивних методів навчання передбачає наступну логіку навчальної діяльності: мотивація – формування нового досвіду – його усвідомлення через застосування – рефлексія. Формування нового досвіду здійснюється з врахуванням вже наявного, створення проблемних діалогічних ситуацій, яуф утворюються на основі суперечностей, що виникають, народження нових пізнавальних мотивів та інтересів. По-третє, інтерактивні методи характеризує робота в малих групах на основі кооперації та співпраці. По-четверте, інтерактивні методи навчання засновані на ігрових формах навчання, при яких проявляється акумуляція і передача соціального досвіду, створюються умови для більш повної реалізації особистості тих, хто навчається. Метод case-study необхідно якнайшвидше впровадити в програми підготовки фахівців за сучасними ринковими спеціальностями, в яких домінує ситуаційне знання і ситуаційна діяльність, таким як менеджмент, економіка, соціологія, маркетинг і т.п.

Активізувати використання методу case-study в системі додаткової професійної освіти, особливо при реалізації програм професійної підготовки.

Метод case-study необхідно використовувати в органічній єдності з іншими методами навчання, в тому числі традиційними, що закладають у студентів обов'язкове нормативне знання. Ситуаційне навчання вчить пошуку і використанню знання в умовах динамічної ситуації, розвиваючи гнучкість, діалектичність мислення; надмірне захоплення ситуаційним аналізом може призвести до того, що майбутній фахівець виявиться без необхідного «нормативного скелета», всі його знання буде зводитися до знання безлічі ситуацій без певного методологічного принципу або системи.

Педагогічний потенціал методу case-study значно більший за педагогічний потенціал традиційних методів навчання. Наявність у структурі методу case-study суперечок, дискусій, аргументації тренує учасників обговорення, вчить дотриманню норм і правил спілкування. Викладач повинен бути досить емоційним протягом всього процесу навчання, дозволяти і не допускати конфлікти, створювати обстановку співробітництва і конкуренції одночасно, забезпечувати дотримання особистісних прав студента. Ефективність діяльності викладача, що реалізує метод case-study в своїй педагогічній практиці, пов'язана з втіленням ряду принципів:

- принцип різноманіття і ефективності дидактичного арсеналу, який передбачає оволодіння дидактикою, її принципами, прийомами і методами, цілеспрямоване їх використання в навчальному процесі;
- принцип партнерства, співпраці зі студентами, що базується на визнанні студентів партнерами в освітній діяльності, на взаємодії і колективному обговоренні ситуацій;
- принцип зсуву ролі викладача з трансляції та «розжовування» знань до організації процесу їх добування - зниження ролі викладача як єдиного «утримувача» знань, зростання його ролі як експерта і консультанта, що допомагає студентові орієнтуватися у світі наукової інформації;
- принцип вбирання досягнень педагогічної науки, досвіду, накопиченого колегами - психологічна та педагогічна обґрунтованість, формулювання не тільки освітніх, але і виховних цілей істотно відрізняє викладача, що реалізує метод case-study, від викладача, що використовує класичні методи навчання;
- принцип творчості, який передбачає перетворення кейса і заняття з його застосуванням в індивідуально неповторний творчий продукт - метод case-study значно розширює простір творчості, що охоплює діяльність по створенню кейса як унікального інтелектуального продукту, проектування процесу навчання, вдосконалення технології його викладання, залучення в творчість студентів, посилення ролі творчої імпровізації в ході навчання і т.п.
- Принцип прагматизму, який орієнтує на чітке визначення можливостей того чи іншого кейсу, планування результатів навчання з точки зору формування у студентів навичок аналізу ситуації і вироблення моделей поведінки в ній.

З метою активізації пізнавальної діяльності, на кожному занятті вважаємо за необхідне застосовувати елементи інтерактивних технологій, творчі проблемні завдання, що забезпечують розвиток тих здібностей і якостей, які перебувають у стадії формування, використовуючи мультимедійні засоби.

Так, зокрема, використання інтелектуальних ігор важливе також з погляду розвитку мислячої особистості, спеціаліста, який прагне свого удосконалення, знаходиться у постійному професійному пошуку.

По-перше, ігрові завдання здебільшого є пошуковими. Вони змушують студента самотужки знаходити шляхи розв'язання ситуації, розпізнавати, аналізувати, зіставляти і формулювати висновки. А це розвиває творчі можливості студента, його увагу, самостійність ініціативність. По-друге, робота над цікавим неординарним матеріалом створює позитивну мотивацію навчання, розвиває бажання знати, стимулює мотивацію опрацювання інформації, отриманої в мережі Інтернет, над періодичною, науково-популярною літературою що формує вміння учитися.

По-третє, самостійно відкриваючи для себе певні особливості спеціальних понять та показників, студент отримує задоволення, що зумовлює самореалізацію особистості.

Дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. Вони значною мірою сприяють розвитку практичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорю вальної проблеми.

Аналізуючи класифікацію інтерактивних методів навчання, можна вважати, що вона відповідає такій умові, як самореалізація особистості учня. Використання розглянутих інтерактивних методів навчання при вивченні дисциплін сприяє самореалізації особистості учня, значно підвищує якість навчання і являється важливою "рушійною силою" загального розвитку.

Метод case-study виступає як технологія колективного навчання, найважливішими складовими якої виступають робота в групі (або підгрупах) і взаємний обмін інформацією.

Інтерактивні методи навчання засновані на ігрових формах навчання, при яких проявляється акумуляція і передача соціального досвіду, створюються умови для більш повної реалізації особистості тих, хто навчається. Якість знань в ігровій формі в значній мірі залежить від авторитету викладача. Викладач, що не має глибокого й стабільного контакту зі членами групи, не може на високому рівні провести ділову гру. Якщо викладач не викликає довіри в студентів своїми знаннями, педагогічною майстерністю, людськими якостями, гра не буде мати запланованого результату, або навіть може мати протилежний результат. Ділові ігри будуються на принципах колективної роботи, практичної корисності, демократичності, гласності, змагальності, максимальній зайнятості кожного й необмеженої перспективи творчої діяльності в рамках ділової гри. Вона повинна містити в собі все нове і прогресивне, що з'являється в педагогічній теорії і практиці.

Ділова гра допомагає досягненню навчальних, виховних і розвиваючих цілей колективного характеру на основі знайомства з реальною організацією роботи. Дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. Вони значною мірою сприяють розвитку практичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорю вальної проблеми. Аналізуючи класифікацію інтерактивних методів навчання, можна вважати, що вона відповідає такій умові, як самореалізація особистості учня. Використання розглянутих інтерактивних методів навчання при вивченні дисциплін сприяє самореалізації особистості учня, значно підвищує якість навчання і являється важливою "рушійною силою" загального розвитку. Метод case-study виступає як технологія колективного навчання, найважливішими складовими якої виступають робота в групі (або підгрупах) і взаємний обмін інформацією.

Висновки. Таким чином, інтерактивні методи навчання дають змогу студентам:

- полегшити процес засвоєння нових знань і закріплення набутих;
- розвивати і формувати комунікативні і професійні уміння і навички;
- аналізувати інформацію, творчо підходити до процесу навчання;
- формулювати та аргументувати особисту точку зору, брати участь у

дискусії;

- моделювати різні виробничі ситуації, збагачуючи особистий досвід через включення в різні виробничі ситуації, набуваючи професійної компетентності;
- уміння слухати іншого, прагнути до діалогу, поважати думку інших;
- вчитись будувати конструктивні відносини у групі;
- знаходити спільне розв'язання проблем, розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи;
- розвивати креативне мислення.

Список використаних джерел.

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 черв. 1996р.// Відомості Верховної Ради України, 1996. № 30

2. Наказ N"17 від 27.03 07 про розвиток системи аграрної освіти та удосконалення підготовки кадрів для агропромислового комплексу URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/vWWWGroupParam1/new_law?EditDocument&Start=7.18&Count=1000&ExpandView&Seq=31.

3. Наказ «Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладах України» (Затверджено наказом Міністерства освіти України від 08.04.93 №93 із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.94 №351) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>

4. Болонська декларація та основні документи щодо втілення її принципів URL: http://eco.com.ua/sites/eco.com.ua/files/lib1/navch_mat/vidhody/vstup_do_fahu/r4_vstup_do_fahu.pdf.

5. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: монографія / А. С. Нікуліна, М. П. Костюченко, Г. П. Матвеев. Донецьк, 2005.

7. Принципи та шляхи інтеграції вищих навчальних закладів Міністерства аграрної політики України в Європейський простір вищої освіти: науково-методичні матеріали / за ред. С. М. Кравченка. К.: Аграрна освіта, 2006. 35 с.

8. Хоменко М.П., Ткачук О.М. Стан і прогностичні тенденції розвитку аграрної освіти в умовах модернізації вищої освіти та сучасних вимог ринку праці. Проблеми освіти:наук. зб. К.: Інститут інноваційних технологій й змісту освіти МОН України, 2007. Вип. 53 132с.

Yarchuk A., Bocharova N, INTERACTIVE LEARNING AS THE IMPLEMENTATION OF MODERN EDUCATION QUALITY METHODS

Summary. The article deals with modern methods of improving the quality of education, through the introduction of interactive teaching methods, identifies priority directions for substantiating the practical aspects of interactive teaching methods in modern conditions, defines the relationship between interactive teaching methods and students' communicative professional competences.

Keywords: educational quality, interactive teaching methods, case studies, pedagogy, communication skills